

RYTÍŘI BEZ BRNĚNÍ

MICHAL BARDA A MARTIN KAFKA

Na Tour de France 2003 vedl Lance Armstrong o patnáct sekund před Janem Ullrichem, když se v 15. etapě při stoupání na Luz-Ardiden dostal do kontaktu s diváky a spadl. Ullrich, vítěz Tour z roku 1997, na Armstronga počkal, aby se s ním utkal v otevřeném souboji – a nakonec téměř o minutu prohrál a přišel o naději na celkové vítězství. „Ani na moment mě nenapadlo, abych zaútočil, to se prostě nedělá“, vysvětloval Ullrich po závodě. Cyklistická média ho označila za Rytíře Fair Play.

Kde se vzali rytíři?

Rytíři byli ve středověku ozbrojení jezdci, kteří chránili majetek a život svůj či svého lenního pána. Protože zbroj i koně byli tehdy dost nákladnou záležitostí, být rytířem šlo do peněz. Záhy se tak původní model zámožného šlechtice, který chrání ostatní, začal mísit s ozbrojencem, který teprve za své věrné služby získal majetek a šlechtický titul.

Během zvláštního rituálu byl adept pasován na rytíře a získával právo nosit meč. Na šlechtickém dvoře v pozdním středověku i v literatuře se rytířský stav spojoval s řadou ctností, které rytíře idealizovaly, ale zároveň i zavazovaly. Patřily mezi ně pokora, přátelství, chrabrost, zdvořilost, věrnost, důstojnost či velkorysost. Těmito vlastnostmi rytíř reprezentoval svůj stav a také dobýval přízeň dam. A také musel přežít v ne právě klidné době. Alexandre Dumas ve Třech mušketýrech či Miguel de Cervantes v Donu Quichotovi dokázali obraz rytíře přitažlivě vykreslit a rozšířit. Být rytířem znamenalo žít v tomto ideálu, ale jako tak často v životě, nic nebývá tak úplně černobílé. Mezi rytířem a ozbrojeným lapkou byl ve středověku někdy rozdíl jen pár hodin jízdy k další vesnici.

V době původních rytířů začala v Anglii vznikat i zábava, které se říkalo fotbalové hry. První detailní popis fotbalu se datuje do 12. století a autorem byl jakýsi William Fitzstephen, který popsal aktivitu londýnské mládeže během festivalu nazývaného Shrove Tuesday. Fotbalové hry byly pro svou neurvalost často zakazovány, pravidla přichází vždy dohadovali až těsně před začátkem hry. Mezi roky 1324 a 1667 tyto hry jen v Anglii zakazovalo 30 královských a lokálních zákonů. Počet zákazů jasně svědčí o tom, jak populární tyto hry byly.

Po období středověku i romantismu v literatuře sice význam šlechtického původu klesal, ale na vážnosti získávalo rytířství ducha – jako výraz společenské odpovědnosti, chování a respektu bez ohledu na původ. Ideál rytířství v ozbrojeném souboji se skutečně praktikoval ještě v leteckých soubojích mezi piloty za první světové války. Po zrušení výsad šlechty se etos rytířských ctností přenesl do skautského hnutí sira Baden-Powella nebo do sportu. Od roku 1963 pracuje pod záštitou UNESCO v Paříži i Mezinárodní výbor Fair Play.

V Evropě, na Východě, na Západě, v Evropě

Ideál rytířství, přestože není nijak přesně popsán, stále žije a fascinuje v různých dobách i kulturách. A lidé mu věří a intuitivně velmi přesně vnímají, co do něj patří a co ne. Obrazu středověkých evrop-

ských rytířů odpovídali samurajové v Japonsku. V roce 1954 natočil Akira Kurosawa nejslavnější japonský film všech dob a jeden z nejlepších filmů světové kinematografie, Sedm samurajů. Film pojednává o hrstce odvážných, kteří se postaví na stranu práva a bezbranných. Kurosawův otec pocházel ze samurajské rodiny a režisér tak sám velmi dobře samurajský kodex znal. O šestnáct let později americký režisér John Sturges s Kurosawovým svolením podle této předlohy natočil svůj slavný remake Sedm statečných, který se stal světovou westernovou klasikou. Střih: zaprášené místo mezi corralem a nádražím kdesi v mexických horách. Britt (ve filmu herec James Coburn) se nechá pro urážku vyprovokovat k souboji, ale proti kulce z revolveru vrhá v rozhodující chvíli svůj nůž místo do těla protivníka do dřevěného sloupu vedle něj. Signál je jasný: pohrdám smrtí a nechci ti ublížit, ale chráním svou důstojnost!

Ponížený protivník se od okolostojících zmateně domáhá uznání: „Vyhral jsem! Všichni jste to viděli – řekněte, že jsem vyhrál!“ „Prohrals!“ odtuší suše Britt, odchází a už si ho nevšímá. Všichni jsme v pražském kině sledovali tu scénu se zatajeným dechem a všichni jsme také věděli, kdo vyhrál a kdo

MÁLOKDO VÍ, ŽE VÝRAZ „FAIR PLAY“ POCHÁZÍ OD WILLIAMA SHAKESPEARA. POPRVÉ SE OBJEVIL V JEHO HŘE KRÁL JAN Z ROKU 1597.

prohrál. Jen ten nedovtipa na plátně pořád trval na svém a v příští scéně tak po zásluze prohrál i svůj život. Přáli jsme mu to a taky už jsme si ho dál nevšímali. Jako Britt.

Mimochodem, Kurosawovi se americký remake tak líbil a tak si jeho úspěchu vážil, že Sturgesovi na důkaz uznání věnoval samurajský meč. Asi měli respekt v rodině.

Shakespeare, průmyslová revoluce a pan baron

Málokdo ví, že výraz „fair play“ pochází od Williama Shakespeara, poprvé se objevil v jeho hře Král Jan z roku 1597. Většího rozšíření se ale toto slovní spojení dočkalo až v 19. století, kdy se sport v Anglii stával klíčovým prvkem výchovy mladých mužů. To bylo totiž takhle.

Lidé byli hraví a soutěživí odjakživa. Během industrializace a rodícího se kapitalismu se v anglické společnosti s větší produktivitou práce objevilo i více volných peněz. A protože bezpracný zisk se hodí vždycky, nesla s sebou průmyslová revoluce i překotný rozvoj hazardu. Podle hesla „lehce nabyt, lehce pozbyl“ se průmyslem stal i sport: soutěžilo se ve všem a zběsile se sázelo úplně na všechno. Sázení však vyžadovalo zachování rovných šancí pro všechny, jinak by se jednalo o podvod. Kde totiž do hry vstupují prachy, tam končí veškerá legrace. Zájem o maximální zisk tak vedl nejen k rozvoji volného soutěžení, ale paradoxně i k jeho regulaci. Bylo potřeba zavést pravidla a systémy sportovních soutěží i pravidla sázení. Vznikl moderní sport.

Zároveň se s nástupem osvícenství rozvíjel i zájem o vzdělávání, zdraví a zábavu. K ideálu britského „křesťanského gentlemana“ patřilo zachovávat společenská pravidla a sport v tom začal hrát důležitou roli. Fair Play se stalo nepsaným zákonem a morální hodnotou, která ztělesňovala samotnou esenci sportu. Hra byla totiž vymezena pravidly. Očekávalo se, že sportovci budou pravidla dodržovat, protože jinak by hru poškozovali a znehodnocovali její výsledek. Soupeři byli partnery ve hře a čím byli lepší, tím víc bylo třeba si jich vážit. Dodržovat pravidla se tak stalo otázkou cti. A do tohoto prostředí přijel studovat anglický výchovný systém francouzský baron Pierre de Coubertin.

Olympismus a rytířství

Pierre de Coubertin, vizionář a pedagog se zájmem o historii a společenské vědy, svým nadšením pomohl oživit starověké olympijské hry. Založil v roce 1894 Mezinárodní olympijský výbor a doufal, že výchova mládeže sportem pomůže vybudovat lepší svět. Chtěl využít myšlenku olympijských her jako inspiraci, kterou doplnil výchovnými hodnotami sportu v 19. století v Anglii. Byl ve své době přesvědčený, že provozování sportu zastaví fyzický a morální úpadek společnosti: „Člověk nesestává se jen z duše a těla, ale ze tří prvků: duše, těla a charakteru. Charakter přitom není utvářen myslí, ale převážně tělem. Lidé ve starověku tohle věděli a my to teď bolestně poznáváme znovu.“

Pierre de Coubertin šel sám příkladem: coby rozhodčí rozhodoval první národní mistrovství a také první francouzský mezistátní zápas v ragby. Logic-

RAGBY, TO JE BOJ PRO OPRAVDOVÉ CHLAPY, KTERÍ SE ALE NEJENOM NA HŘIŠTI ŘÍDÍ ZÁSADY FAIR PLAY

„Člověk nesestává se jen z duše a těla, ale ze tří prvků: duše, těla a charakteru. Charakter přitom není utvářen myslí, ale převážně tělem. Lidé ve starověku tohle věděli a my to teď bolestně poznáváme znovu.“

PIERRE DE COUBERTIN

ky tedy zařadil ragby i na program letních olympijských her v Paříži v roce 1900. Na programu Her pak ragby zůstalo až do roku 1924, než nadlouho vypadlo a vrátilo se až v Riu 2016 ve formě sedmiček.

Rugby, Rugby football a ragby

Vznik ragby se často spojuje se jménem Williama Webba Ellise, který chodil do školy ve městě Rugby a podle pověsti v roce 1823 při fotbale „bez ohledu na tehdejší pravidla vzal míč do rukou a běžel s ním dopředu“. Je to jen legenda? Možná ano, ale trofej pro vítěze světového poháru dnes nese jméno Webb Ellis Trophy a na škole v Rugby má tento student plaketu. Nový sport se šířil a v roce 1871 se v Londýně sešli zástupci 21 klubů, aby založili Rugby Football Union. Tři bývalí studenti školy v Rugby, nyní právníci, také sepsali první skutečně jednotná pravidla hry.

Ragby je komplexní sport. Skvěle rozvíjí rychlost, sílu, vytrvalost a koordinaci, obsahuje prvky atletiky, gymnastiky a úpolů. Kromě toho ragby vyžaduje i zapojení intelektu, protože na hřišti se ve stejnou dobu pohybuje třicet hráčů. Ragby je extrémně náročné na organizaci hry v tvrdém kontaktu s úpolovými prvky. Přitom se ale hráči musí v každém okamžiku dokonale kontrolovat a nenechat se kontaktem unést. Bez této sebekontroly by nebylo možné dodržovat pravidla

KODEX CHOVÁNÍ HRÁČŮ RAGBY

- Vždy hraj podle pravidel.
- Nikdy a za žádných okolností se nepří s rozhodčím ohledně jeho rozhodnutí.
- Tvrdě pracuj k dosažení týmových a osobních cílů.
- Trénink vede k dokonalosti – týmové tréninky jsou nejlepší formou jak zlepšit svou hru a tým i hru týmu jako celku. Zúčastni se proto všech tréninků.
- Pamatuj na poděkování svému trenérovi, rozhodčímu a soupeři. Vždy se chovej jako dobrý sportovec a zatleskej dobré hře.
- Neponižuj ostatní, ani je nezastrašuj. Cílem hry je, aby se všichni bavili, účastnili a zlepšovali své dovednosti. Chovej se ke všem hráčům tak, jak by sis přál, aby se oni chovali k Tobě.

FOTO: PROFIMEDIA.CZ

Kloseho Lazio nakonec prohrálo 0:3. Pochvalu soupeřů a médií po utkání Klose skromně odbýval: „Je to pro mne ta nejnórmálnější věc na světě!“ Určitě si nevymýšlel: už sedm let předtím byl německým fotbalovým svazem vyznamenán medailí Fair Play. V utkání proti Arminii Bielefeld na něj byla odpískána penalta, ale Klose šel za rozhodčím a přiznal, že to faul nebyl.

Kordista Jiří Beran na olympiádě v Riu opravil v duelu s domácím šermířem výrok rozhodčího, protože v nepřehledné situaci nezasáhl svým kordem soupeře, ale vlastní stehno. Rozhodčí to nepostřehl a přisoudil Beranovi bod, ten ho ale odmítl a nakonec souboj prohrál.

„Pro mě to byla normální věc. Tak by to mělo být nejen ve sportu, ale i v životě, i když ve sportu je to asi normálnější,“ komentoval svůj čin Beran. „Udělala se z toho velká věc, až jsem byl rozpačitý. V Brazílii se to dokonce přelilo do politické roviny. Všichni najednou viděli, že svět není jen o korupci, ale že se lidi chovají fér. Dávalo jim to naději, že se dají věci změnit. Bylo to potěšující i smutné.“

Jednu velmi tradiční a specifickou věc ale ragbisté přesto mají: nazývají ji „Třetí poločas“. Je to přátelské posezení po tvrdém zápase, ve kterém si hráči vůbec nic nedarovali. A právě tento třetí poločas velmi dobře vystihuje filozofii tohoto sportu – na hřišti jsem tvrdý a nesmlouvavý v rámci pravidel a v duchu Fair Play. A po zápase jsem i s velkými rivaly přítel a kamarád, který se vzájemným tvrdým soubojům zasměje a soupeře ocení.

JIH PROTI SEVERU

Poslední Rugby World Cup i Olympijské hry v Riu ukázaly jasnou převahu zemí jižní hemisféry. Do semifinále v Riu se dostala mužstva Fidži, Velké Británie, Jižní Afriky a Japonska, v semifinále MS 2015 hrál Nový Zéland, Austrálie, Jižní Afrika a Argentina. Evropa měla tedy jen jediného účastníka všech semifinálových bojů.

Týmy jižní hemisféry mají jiné pojetí i přístup ke sportu i tréninkovému procesu. Všechny tyto mimoevropské země jsou ve hře průkopníky. Víc si cení, jak soupeře přehrát, než jak eliminovat možná rizika. Cílem je individuální činnost, jejímž výsledkem je týmový výkon.

Jejich hra je postavena na individuální kvalitě a rychlosti ve všech oblastech – kondiční, technické a taktické. Na jižní hemisféře funguje i synergie ve výchově hráčů v soutěžích, v klubech a v přípravě reprezentace na všech úrovních. Soutěže jsou uzavřené a krátkodobé, jednotlivé úrovně na sebe navazují. Profesionální hráči mají několik smluv – s klubem, s provincií a se svazem (reprezentací). Je tedy zaručeno, že všem článkům bude hráč plně k dispozici.

Nejprpracovanější systém mají na Novém Zélandu. Hráči jsou do týmů provincií „dosazováni“ podle potřeb národního týmu. Díky tomu má svaz pod kontrolou, jak probíhá trénink všech reprezentantů i talentů. I to je důvodem, proč je tým All Blacks takovým hegemonem světového ragby.

Ještě si vzpomínáte na středověké rytířské ctnosti? Pokora, přátelství, chrabrost, zdvořilost, věrnost, důstojnost, velkorysost ... Toto myšlení a chování je v ragby naprosto přirozené nejen pro hráče, ale i pro fanoušky. Na stadionech fandové obou soupeřů sedí klidně vedle sebe, aniž by je musel od sebe oddělovat kordon policistů nebo drátěné ploty. Jak je možné, že to nejde jinde?

Tanec na špičce meče

Již jsme zmiňovali, že hranice mezi rytířem a darebákem byla často tenká a břitká jako ostří meče. A stejně zraňující. Tři roky po svém rytířském gestu v Pyrenejích byl Jan Ullrich odvolán z dalšího ročníku Tour – jen jeden den před startem. Stejně rozhodnutí pořadatelů toho dne postihlo 58 profesionálních cyklistů v jednom z největších dopingových skandálů cyklistické historie.

Spouštěčem byla Operación Puerto – razie španělské Guardia Civil, která u lékaře Eufemiana Fuentes se zajistila 211 krevních konzerv, detailní plány medikací a kódovaný seznam, kterým jezdcům patří. V síti policie uvízla i řada manažerů a sportovních ředitelů špičkových cyklistických stájí. Podle vyšetřujícího soudce jejich práce a komunikace „vykazovala způsob práce, typický pro organizovaný zločin“. Soudní bitvy mezi stájami, světovou antidopingovou agenturou WADA i jednotlivými osobami se táhnou dodnes. V polovině července 2017 vydal soud v Madridu rozhodnutí, že jména sportovců, kterým krevní konzervy patřily, nesmějí být oficiálně oznámena. V tisku se jména sice objevila již po vypuknutí aféry před jedenácti lety, ale doktor Fuentes se bránil u soudu, že oficiální zveřejnění jmen by bylo porušením lékařského tajemství. Nikdo se neodvolal a i v cyklistice platí zákon omerty. Vyšetřování skončilo, zapomeňte...

Ullrichův tehdejší soupeř a hrdina Lance Armstrong byl později zbaven všech svých rekordních sedmi titulů z Tour, když vyšlo najevo, že jeho tým US Postal po dlouhá léta provozoval ten „nejsofistikovanější, nejprofesionálnější a nejuspěšnější dopingový program, jaký sport kdy zažil“, jak napsala ve svém vyjádření americká antidopingová agentura USADA. Organizované tehdy dopoval víceméně celý tým US Postal, aby pomohl Armstrongovi na vrchol. Naprostá většina tehdejších jezdců je v té či oné roli s cyklistikou spojena dodnes. Lance Armstrong je stále některými lidmi považován za jednoho z nejlepších sportovců všech dob.

Bylo by tak snadné soudit...ale koho vlastně? Sportovce, který se ve sportovním souboji zachová fair, ale přitom léta organizovaně dopuje?

FOTO: PROFIMEDIA.CZ

1

POUZE JEDINÉHO ÚČASTNÍKA
MĚLA EVROPA V SEMIFINÁLE
POSLEDNÍHO SVĚTOVÉHO
ŠAMPIONÁTU A OLYMPIJSKÉHO
TURNAJE V RAGBY.

Funkcionáře, který je placen za to, aby se jeho tým umístil co nejlépe? Firmu, která si za sponzorské peníze kupuje místo na prvních stránkách novin, a ačkoliv se veřejně hlásí k ideálům čistého sportu, je jí vlastně jedno, jak se na titulku dostane? Nebo společnost posedlou výkonem, která oslavuje vítězství svých barev... Často za každou cenu? Není to právě celá společnost, které je to jedno? Nejsme to my všichni, každý z nás? A je tak s podivem, že se v takové situaci organizace dopingu někde dokonce chopí státní orgány? Že zloděj hlasitě křičí: „Chyťte zloděje!“

Každý z nás žije ve svém mikrosvětě a každý ho svými postoji a chováním formuje. Z našich mikrosvětů se skládá naše rodina, naše společenství, naše země i stát. Nesudme tedy jiné, ale pokusme se změnit to, co každý z nás změnit můžeme – sebe a náš vlastní svět okolo sebe. Jeho hodnoty, ideály i vztahy, jeho každodenní chování i vzájemný respekt. Jestli se na sebe usmíváme a šíříme okolo sebe pohodu a lásku. A pokud na to sami nemáme dost sil, zkusme to zítra nanovo. Dopřejme si taky třetí poločas. Neútočme pro své špatné svědomí na ty, kteří se chovají rytířsky každý den. Važme si jich a chraňme je: jsou vzácní, zranitelní a křehcí, nemají brnění...

KODEX CHOVÁNÍ TRENÉRŮ RAGBY

- Měj závazek být stále informovaný o správných tréninkových principech.
- Nastav standardy chování pro ty, které trénuješ a pro sebe. Uč své hráče, že pravidla hry a standardy chování mimo hřiště jsou ve vzájemné shodě a nesmějí být porušeny.
- Vyvaruj se přetěžování talentovaných hráčů velkým počtem utkání. Všichni hráči potřebují a zaslouží si dostat pocit účasti ve hře.
- Buď přiměřený ve svých očekáváních od svých hráčů ohledně času, energie a entusiasmu. Hráči rychle ztratí zájem, když nenaplníte jejich očekávání.
- Zásadní rolí trenéra je zajistit, aby hráči trenéra respektovali a vždy byl dobrým příkladem.
- Rozvíjej u hráčů týmový respekt k soupeři, rozhodčím a zdravotnímu personálu, pokud se hráč zraní.
- Zajisti, aby veškeré podmínky a prostředí k tréninku byly bezpečné a používej drily a tréninkové metody, které jsou efektivní pro rozvoj hráčů.
- Nikdy nezapomínej, že hráči vstupují do procesu i kvůli pocitu radosti a potěšení ze hry. Vítězství je pouze jedním z komponentů, proč se hry účastní.
- Nezanedbávej plánování a přípravu na tréninky a utkání. Délka a obsah tréninků by měly odpovídat úrovni a věku hráčů.
- Vybírej hráče pro všechny specifické pozice na základě jejich somatotypu, váhy, věku a dovedností. Určuj pozice pro hráče tak, aby byly pro ně bezpečné a vhodné.